

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-38>

**EXPERT SURVEY AS A TOOL FOR THE STUDY
OF INTERNAL POLITICAL THREATS**

**ЕКСПЕРТНЕ ОПИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ
ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ**

Potapenko V. G.

*Doctor of Economical Sciences,
Candidate of Geographical Sciences,
Senior Research Fellow,
Head of Center for Domestic
Policy Studies*

Pavlenko I. A.

*Candidate of Historical Sciences,
Senior Research Fellow,
Head of the Political System
Department of the Center for Domestic
Policy Studies*

Nahirnyi V.M.

*Candidate of Political Sciences,
Leading Researcher at the Political
System Department of the Center
for Domestic Policy Studies
National Institute for Strategic Studies
Ukraine, Kyiv*

Потапенко В. Г.

*доктор економічних наук, кандидат
географічних наук, старший
науковий співробітник,
керівник центру
внутрішньополітичних досліджень*

Павленко І. А.

*кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу політичної системи
центру внутрішньополітичних
досліджень*

Нагірний В. М.

*кандидат політичних наук,
провідний науковий співробітник
відділу політичної системи центру
внутрішньополітичних досліджень
Національний інститут
стратегічних досліджень
м. Київ, Україна*

В умовах тривалої боротьби України проти російської агресії питання внутрішньої політики відходять на другий план, поступаючись актуальністю безпековим, воєнним, міжнародним. А характер, спрямованість, динаміка внутрішньополітичних процесів зазнають радикальних змін. Воєнний стан не передбачає інституціолізованого публічного політичного процесу, як способу конкуренції пропозицій щодо розвитку країни та боротьби партій за владу.

Однак, відсутність публічної політики не означає, що в країні відсутні власне самі політичні процеси. Внутрішня політика, як «вертикальний» (між владою та суспільством) та «горизонтальний» (між різними суспільними групами) діалог, залишається важливим елементом життя країни.

Вивчення внутрішньополітичних процесів під час війни дозволяє зрозуміти їх природу, виявити загрозливі тенденції, упередити спроби агресора скористатись тими чи іншими проблемами для дестабілізації ситуації в Україні. Саме з такою метою центр внутрішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) започаткував у 2023 році проект «Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики» [1].

Методологічна основа проекту – метод Delphi [2], також відомий як Estimate-Talk-Estimate або ETE. Сутність цього методу – структурована комунікація групи експертів, в ході якої формуються підходи спеціалістів до того чи іншого комплексу проблем, а також прогнозується динаміка процесів, які залежать від великої кількості чинників. Метод передбачає не лише якісне опрацювання нарративного матеріалу, а й його формалізацію та кількісну обробку.

У рамках проекту було проведено вже два експертних опитування. Перше відбулось у 2023 році. Воно складалось з двох етапів. На першому етапі експертам, запрошеним до участі у проекті, було запропоновано у форматі відкритої анкети (без запропонованих варіантів відповіді) визначити головні внутрішньополітичні загрози. Відповіді експертів було систематизовано та структуровано. На їх основі – сформовано перелік внутрішньополітичних загроз. На другому етапі експертам запропонували оцінити за п'ятибальною шкалою (від «1» – мінімальний рівень до «5» – максимальний рівень) дестабілізаційний потенціал загроз та ймовірність реалізації цього потенціалу. В рамках опитування експертам пропонувалось оцінити загрози не тільки під час воєнного стану, а й у період відбудови. Отримані результати було обговорено під час круглого столу [3]. Основні положення дослідження – опубліковано у науковому виданні [4].

Результати опитування дали можливість оцінити внутрішньополітичну ситуацію з використанням доступного в умовах воєнного стану наукового інструментарію. Показово, що значна частина висновків та оцінок, отриманих у рамках проекту, співпадала з даними соціологічних досліджень, опублікованих у середині 2023 року [5].

Це стало опосередкованим підтвердженням релевантності результатів, отриманих в ході експертного опитування. А також – стимулювало до продовження проекту. Тому, виходячи з таких міркувань, центр внутрішньополітичних досліджень НІСД провів у рамках проекту нове експертне опитування у 2024 році.

Не відходячи від базових засад методу Delphi, організатори опитування внесли певні корективи в дослідження. Так, у 2024 році не

проводився окремий етап, на якому формувалась наративна база дослідження. За основу було взято перелік загроз, встановлений експертами в рамках першого опитування. Однак, експертам було запропоновано не тільки оцінити загрози, які було визначено у дослідженні 2023 року, а й визначити нові загрози, які, на їхню думку, з'явилися чи стали актуальними за період, що пройшов з часу попереднього опитування. Таким чином, організатори проекту отримали матеріал для коректного порівняння динаміки загроз у період між опитуваннями, і, в той же час, – можливість оцінити структурні зміни у переліку актуальних внутрішньополітичних ризиків.

Порівняння результатів опитувань 2023 та 2024 років, крім висновків щодо предмету дослідження – внутрішньополітичних загроз, дає підстави для ряду методологічних висновків:

1. Експертне опитування дозволяє вивчати внутрішньополітичну проблематику в умовах, коли публічний політичний процес та партійна діяльність обмежені через режим воєнного стану. Такий метод спрямований та виявлення глибинних процесів як у стосунках між владою та суспільством, так і в стосунках між різними суспільними групами.

2. Експертні оцінки дають якісний матеріал, що може бути використаний органами державної влади у процесі комунікації з суспільством, та в забезпеченні ефективної профілактики спроб РФ використати внутрішні проблеми України для підризу стійкості українського суспільства та держави.

3. Експерти проекту, визначаючи найбільш актуальні загрози, демонструють високий рівень володіння поточним суспільним та інформаційним порядком денним, активно реагують на виклики. Але, при цьому, чітко фіксують загрози стратегічного рівня. Порівняння результатів навіть двох опитувань дає підстави стверджувати, що за допомогою структурованої експертної комунікації можна отримати науково коректне уявлення про внутрішньополітичну ситуацію.

4. Метод Delphi може бути інструментом вивчення як внутрішньополітичних загроз національній безпеці, так і проблем внутрішньої політики загалом. Експертні опитування не здатні «підмінити» соціологічні дослідження та інші інструменти наукового вивчення суспільно-політичної ситуації в країні. Однак, вони дають можливість отримати оцінки та спостереження спеціалістів, які глибоко володіють предметом дослідження.

5. Формалізація отриманих в ході експертних опитувань даних, а також кількісна обробка відповідей учасників проекту дозволяє

сформувати «оціночну карту» щодо предмету дослідження. У даному випадку – внутрішньополітичних загроз національній безпеці. Такий результат не є соціологічно коректним. Однак, він дає можливість систематизувати позиції фахової спільноти, визначити напрямки реагування та подальшого вивчення.

Отримані в рамках проекту «Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики» результати дають розуміння напрямків роботи над забезпеченням тривалої стійкості України у боротьбі з російською агресією.

Література:

1. Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики. Експертне опитування. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. 14 липня. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/analiz-zahroz-natsionalniy-bezpetsi-u-sferi-vnutrishnoyi-polityky>

2. Chitu Okoli, Suzanne D. Pawlowski. The Delphi method as a research tool: an example, design considerations and applications. Information & Management. Volume 42. Issue 1. December 2004. P. 15-29. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378720603001794>

3. Аналіз загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. 14 липня. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/analiz-zahroz-natsionalniy-bezpetsi-u-sferi-vnutrishnoyi-polityky>

4. Потапенко В., Павленко І., Нагірний В. Внутрішньополітичні загрози під час війни та у повоєнний час: пошук шляхів мінімізації. Політичні дослідження. 2023. № 2. С. 87-102. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/4-Viacheslav-Potapenko.pdf>

5. Формула стійкості України: основні складові під час війни та у поствоєнний період (6-11 червня 2023 р.). Соціологічна група «Рейтинг». 2023. 27 червня. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/ukraine_s_resilience_formula_the_essential_components_during_war_and_post-war_6_11_june_2023.html